Meerjarenprogramma Caribisch Nederland 2015-2018

Het openbaar lichaam van Saba heeft in de CN-week aangegeven dat het meerjarenprogramma, voor wat de inhoudelijke zaken die specifiek Saba betreffen, het belang van verdere ontwikkeling van het eiland onderstreept. Veel projecten zijn in uitvoering, dan wel worden ter hand genomen op terrein van economische ontwikkeling, kinderrechten en armoedebestrijding. Het mjp is dan ook een basis om gezamenlijk, Nederland en Saba, het voorzieningenniveau van Saba verder te brengen. Het openbaar lichaam heeft ook de wens uitgesproken om de cn week te evalueren en meer bilateraal het gesprek met Nederland te voeren. Tot slot is Saba erkentelijk voor de investeringsopgave die het mjp met zich meebrengt, maar heeft wel onderstreept dat een uitspraak over structurele financiering van onderhoudskosten nog niet gerealiseerd is.

Inleiding

Dit is een eerste proeve van kabinet en bestuurscolleges van een integraal meerjaren programma. In dit integrale programma zijn de afspraken opgenomen, waarover het kabinet en de bestuurscolleges overeenstemming hebben bereikt. Met dit document komen kabinet en bestuurscolleges van Bonaire, Sint Eustatius en Saba gezamenlijk tot de plannen en de prioriteiten voor de komende jaren. Het meerjaren programma moet zorgen voor meer gecoördineerd beleid van rijksoverheid en eilandelijke overheden over een langere periode in plaats van afzonderlijke incidentele afspraken. Tegelijkertijd is dit meerjarenprogramma een gefaseerd proces, gericht op uitvoering in de komende jaren. Het is daarmee een dynamisch werkdocument die de inzet en het handelen van betrokken partijen richting geeft. Dit document is in de CN-week van juni 2015 besproken door het Rijk en de bestuurscolleges van Bonaire en Saba.

In het regeerakkoord van het huidige kabinet is Caribisch Nederland niet specifiek genoemd. Dat wordt aan beide zijden van de oceaan ervaren als een omissie. Dit mede gezien de afstand tot Europees Nederland, zowel in fysieke zin, als historisch, cultureel, sociaaleconomisch en ook juridisch (afwijkende wet- en regelgeving). Het kabinet en de bestuurscolleges van de drie eilanden willen daarom met dit meerjarenprogramma een brug slaan tussen Europees en Caribisch Nederland. Dit meerjarenprogramma is een dynamisch document, omstandigheden, plannen en prioriteiten kunnen en zullen de komende jaren veranderen.

Dit meerjarenprogramma moet worden gezien als sturingsinstrument van het overheidsbeleid op Bonaire, Sint Eustatius en Saba de komende jaren. Het bestuurlijk overleg Financiële verhouding, voorgezeten door de minister van BZK namens het kabinet, is het overleg waar wijzigingen in het meerjarenprogramma worden besproken. Deze eerste versie van het meerjarenprogramma kenmerkt zich door korte termijn acties op de prioritaire thema's, waarvoor (incidentele) financiële dekking is. Het Kabinet en de openbare lichamen onderkennen dat het meerjarenprogramma de komende periode uitgebouwd moet worden tot een volwaardig beleidsdocument van het Rijk en de eilanden waarbij ook de financiering van de uitvoering zal worden betrokken (zie rapport Idee Versa en uitkomsten EvaluatieCommissie Spies in najaar 2015).

Dit meerjarenprogramma gaat verder in op de eerder vastgestelde prioritaire thema's (CN-week juni 2014). Hiermee worden voorzichtige stappen gezet om zo ook een beeld te krijgen van het

voorzieningenniveau op de drie verschillende eilanden in Caribisch Nederland. Het kan eveneens gebruikt worden om een integrale afweging te maken bij het rijksbeleid ten aanzien van inwoners van Caribisch Nederland. Dit geldt in het bijzonder voor de belangrijke thema's economische ontwikkeling, bestrijding van armoede en kinderrechten.

De urgentie van de problematiek – gevoegd bij de beperkte mogelijkheden van de openbare lichamen – noopt tot dit gezamenlijke actieprogramma. De ontwikkeling van Bonaire, Sint Eustatius en Saba stagneert. Bijna vijf jaar onderdeel van Nederland heeft inwoners van Caribisch Nederland niet de welvaart gebracht die was verwacht. De voortgang die is geboekt op onder meer zorg en onderwijs dreigt gevoelsmatig verloren te gaan door de achterblijvende sociaaleconomische ontwikkeling. Dit leidt tot onrust onder de bevolking.

Met dit meerjarenprogramma wordt aangesloten bij de aanbevelingen van de commissie Van Gastel/Thunnissen/Johnson, en het door Tweede en Eerste Kamer aanvaarde kabinetsstandpunt dienaangaande, om aan rijkszijde tot een betere coördinatie en afstemming met de eilanden te komen. De vernieuwde rol van de Rijksvertegenwoordiger komt hier ook als verbindingsofficier goed tot uitdrukking: de verbindende schakel tussen Rijk en de drie betrokken eilandsbesturen in Caribisch Nederland over en weer. Het is hierbij van groot belang dat het rijksbeleid aansluit op het beleid van de eilandelijke overheid en daarmee het eilandelijk bestuur versterkt en ondersteunt. Economische ontwikkeling, armoedebestrijding en kinderrechten zijn verantwoordelijkheden van het eilandbestuur en het Rijk samen.

Het kabinet en de bestuurscolleges zijn van mening dat beleid en wet- en regelgeving meer rekening moet houden met de specifieke omstandigheden op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Er zijn grote culturele en sociaaleconomische verschillen met Europees Nederland en ook verschillen Bonaire, Sint Eustatius en Saba onderling. Het insulaire karakter en de kleinschaligheid van de eilanden vergen soms andere oplossingen, ook tussen de eilanden onderling. Kabinet en bestuurscolleges hebben de ambitie om vooral op sociaaleconomisch terrein verbeterslagen te maken. Niet zelden zijn lokale initiatieven beter dan blauwdrukken uit Den Haag. Het kabinet en de eilanden zullen daarom vaker dan nu gebeurt zoeken naar lokale oplossingen. Differentiatie tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland, maar ook tussen eilanden onderling, wordt daar waar het leidt tot betere en/of efficiëntere oplossingen nadrukkelijk gezocht. Beide partijen committeren zich om hier in de praktijk actief werk van te maken door in zo'n vroeg mogelijke stadium met elkaar in gesprek te treden over de wensen die bestaan. Ook hier vervult de rijksvertegenwoordiger een belangrijke schakelfunctie.

Dit meerjarenprogramma dient als kapstok voor initiatieven, waarover overeenstemming is bereikt in het kabinet en met de bestuurscolleges. Hierdoor ligt de nadruk in dit stuk op zaken die voor zowel Bonaire, Sint Eustatius als Saba gemeenschappelijk gelden, waarbij wel zoveel mogelijk naar de verschillen tussen de drie eilanden is gekeken. De drie eilanden hebben daarnaast ook eigen ontwikkelplannen waar de eilandelijke behoeften en wensen zijn geformuleerd en het vertrekpunt zijn voor de eilandsbesturen. In deze eilandelijke meerjarenprogramma's wordt ook duidelijk zichtbaar dat de eilanden eigen bijdragen leveren aan en dus zelf investeren in economische ontwikkeling, armoedebestrijding en de kinderrechten. De invulling van dit meerjarenprogramma vindt plaats in samenspraak met de eilandbesturen, zodat ook goed invulling kan worden gegeven aan de eilandelijke ontwikkelplannen. Het Rijk en de openbare lichamen hebben afgesproken dat het Rijk integraal werkt met de openbare lichamen en dat het Rijk voldoende borgt dat er bottom-up gewerkt wordt.

Het kabinet heeft zichzelf bij de start van het kabinet als opdracht gesteld om bruggen te slaan tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland, om zo de onderlinge verbondenheid, het optimisme en de kracht van Nederland versterken. Het kabinet en de bestuurscolleges van de openbare lichamen zijn ervan overtuigd dat met dit meerjarig beleidsprogramma en de eilandelijke ontwikkelplannen een belangrijke brug wordt geslagen over de Atlantische oceaan naar de inwoners van de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Focus op sociale zekerheid door het bevorderen van economische ontwikkeling, armoedebestrijding en uitwerken kinderrechten

Focus 1. Economische ontwikkeling
Het uiteindelijke doel is het bereiken van duurzame economische ontwikkeling die de eilanden in staat stelt op eigen kracht economisch verder te groeien om daarmee bij te dragen aan een behoorlijk welvaart- en voorzieningenniveau. Economische ontwikkeling is uiteindelijk het meest effectieve en duurzame instrument om tot hogere welvaart voor de burgers te komen en armoede te verminderen. Door meer bedrijvigheid kunnen uiteindelijk de (minimum)salarissen verder worden verhoogd, waardoor meer gezinnen boven de armoedegrens zullen uitstijgen. De economieën van de eilanden zijn momenteel zwak en hebben een te smalle basis. Het verbreden van de economische basis, versterken van ondernemerschap en verbeteren van de infrastructuur, het faciliteren van ondernemerschap zijn terreinen waar het kabinet en de openbare lichamen op willen inzetten. Dat kan worden bewerkstelligd door de economie aan te jagen en te versterken langs de volgende drie hoofdlijnen:
1. Basis-infrastructuur op orde brengen (betaalbaar en betrouwbaar).
2. Aanjagen ondernemerschap en vestigingsklimaat.
3. Belangrijke randvoorwaarden op orde brengen, zoals (eigen) voedselvoorziening, rigide brandstoffenmarkt, goede toeristische infrastructuur en bevorderen van een duurzaam gebruik van de natuur.
Binnen de genoemde hoofdlijnen hebben het kabinet en de openbare lichamen op een aantal economisch belangrijke sectoren de volgende concrete activiteiten in gang gezet:

Basis-infrastructuur op orde:
1. De energievoorziening is cruciale infrastructuur voor de economie van de eilanden. Energie moet betrouwbaar, betaalbaar en schoon zijn. Het kabinet zet zich in om door middel van exploitatie- en investeringssubsidies de kosten van basisvoorzieningen als water en energie voor zover ze samenhangen met schaalnadelen van de netwerken gelijk te trekken met Europees Nederland. EZ is sinds 2012 samen met de eilanden bezig met het verbeteren van de elektriciteitsvoorziening en gaat daar mee door, o.a. via investeringssteun voor duurzame energie op de twee Bovenwindse eilanden. Voor alle eilanden zal per 1 januari 2016 (o.v.v.) de elektriciteits- en waterwet BES in werking treden. De strekking van dit wetsvoorstel is het reguleren van een betrouwbare, duurzame en betaalbare elektriciteit- en drinkwatervoorziening van goede kwaliteit op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het wetsvoorstel kent tal van waarborgen om tot een betere governancestructuur te komen Voorts bevat het wetsvoorstel een subsidiegrondslag voor de netwerkcomponent van het elektriciteitstarief. De mogelijkheden voor de afbouw van de subsidie voor het elektriciteitsnetwerk kunnen per openbaar lichaam verschillen. Het ministerie van Economische Zaken en de openbare lichamen evalueren samen ten minste eens in de twee jaar of en zo ja welke afbouw mogelijk is. Het doel blijft een betaalbare elektriciteitsvoorziening waarbij de netwerkcomponent in het elektriciteitstarief op Europees Nederlands niveau ligt.

2. Telecom is ook zeer belangrijke infrastructuur voor de eilanden. De komende maanden zal markttoezichthouder Agentschap Telecom (AT) een voorstel doen voor de besteding van een overschot van ruim 2,5 miljoen euro op de CN-balans van AT. Op basis van onderbouwde voorstellen vanuit de markt, kunnen gelden daaruit ter beschikking worden gesteld. Toetsingscriteria daarbij zijn het verhogen van de kwaliteit en snelheid van de diensten, de verbetering van de infrastructuur of dekking, of het realiseren van specifieke voorzieningen zoals gratis wifi op bepaalde plekken. Verder zal EZ inzake een mogelijke rol van KPN op CN een coördinerende en stimulerende rol vervullen.
3. Saba heeft in 2014 een aanvraag gedaan voor een renteloze lening voor het onderhoud van de weg naar de haven ter grootte van $ 2,5 miljoen. Het College financieel toezicht heeft positief op deze aanvraag geadviseerd. Inmiddels is op de begroting van I&M dekking gevonden om deze renteloze lening in 2015 te verstrekken.

Aanjagen ondernemerschap en vestigingsklimaat:

4. Op het gebied van ondernemerschap heeft EZ sinds 2010 ingezet op het versterken van de KvK's. Daarnaast zijn een tweetal financieringsinstrumenten opengesteld waarvan echter nauwelijks gebruik gemaakt wordt, terwijl het verkrijgen van kredieten op de eilanden nog altijd heel lastig en duur is of in zijn geheel niet tot stand komen doordat banken hun medewerking weigeren. Vanuit EZ wordt, na overleg met de openbaar lichamen van Saba, Sint Eustatius en Bonaire, ingezet op extra coaching en begeleiding van (startende) ondernemers en worden garantieregelingen en de voordelen die aan het gebruik daarvan door de bank verbonden zijn onder de aandacht gebracht onder het bedrijfsleven. EZ zal voor de eilanden een lijst opstellen met financieringsinstrumenten (en bijbehorende voorwaarden) die beschikbaar zijn of beschikbaar zouden kunnen komen.
5. De Nederlandse organisatie Qredits en het Openbaar Lichaam Bonaire zullen een overeenkomst tekenen die zal gaan bijdragen aan de versterking van het ondernemerschap op Bonaire. Het doel van de plannen van Qredits en het Openbaar Lichaam Bonaire (gemeentebestuur) is om in 2015/2016 ongeveer 25 (micro-) kredieten te verstrekken, 125 aspirant ondernemers te begeleiden bij opzetten van een eigen bedrijf en 125 scholieren het onderwijsprogramma "Ik word Eigen Baas" aan te bieden.
6. Naast het ondersteunen van de startende en bestaande ondernemers van het eiland moet ook ingezet worden op het aantrekken/faciliteren van nieuwe investeringen en bedrijvigheid (mede met de inzet van PUM) ook van buiten het eiland. Potentiële investeerders dienen op een snelle manier de beleidsbepalers te spreken te krijgen, waarbij vragen snel en accuraat beantwoord worden (een rol zoals NFIA die in het Europees deel van Nederland heeft). NFIA (NL Foreign Investment Agency) is bereid om in het voorjaar van 2016 zijn halfjaarlijkse (interne) regionale teammeeting op Bonaire te houden. In aansluiting daarop wil men een training over acquisitie van bedrijvigheid voor CN organiseren. De landen van het Koninkrijk zullen hier tevens voor uitgenodigd worden. EZ zal er bij BZ op aandringen dat standaard de informatie en de agenda van de handelsmissies met Bonaire, Saba en Sint Eustatius gedeeld worden.
7. Op het gebied van handelsbevordering heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een onderzoek laten uitvoeren dat inzicht geeft in de ervaringen, behoeften en belemmeringen van bedrijven bij hun handel met Latijns Amerika, zowel in Nederland als de Caribische delen van het Koninkrijk. Het onderzoek schetst ook een globaal beeld van de bestaande organisaties, instrumenten en faciliteiten gericht op handelsbevordering, in het bijzonder voor de handel met Latijns Amerika. Op

basis van de uitkomsten en het overleg met betrokken partijen (bestuurders, bedrijven) wordt het vervolg bepaald. EZ en BZK spannen zich in om dit vervolg vorm te geven. Het doel is om samen concrete vervolgstappen te benoemen, waarbij economische samenwerking, het wegnemen van handelsbelemmeringen en het harmoniseren van economisch beleid centraal staan.

8. Saba en St. Eustatius (en Bonaire) vragen om een onderzoek naar het opzetten van een stimuleringsfonds om zo particuliere investeerders aan te trekken. Tevens vragen zij aandacht voor het feit dat er nog slechts één bank aanwezig is op het eiland wat vanuit de concurrentieoverwegingen en met het oog op de kwaliteit en kosten van dienstverlening niet wenselijk wordt geacht. In dit kader spant EZ zich in om Nederlandse banken te interesseren om zich in Caribisch Nederland te vestigen. De prioriteit van Bonaire ligt bij het verder versterken van de KvK en daar heel nadrukkelijk het stuk ondernemersondersteuning en aantrekken/faciliteren van nieuwe investeringen aan toe voegen. Dit initiatief is de Bonaire Trade & Investment Board genoemd, BZK heeft hiervoor middelen ter beschikking gesteld. Borging van de initiatieven door in te zetten op coaching/begeleiding van lokale medewerkers om het werk uit te voeren is daarbij cruciaal.
9. In de reis van de SG BZK en de SG Financiën in oktober 2014 is toegezegd dat er een onderzoek naar de *cost-of-doing* business (investeringsklimaat) zal worden uitgevoerd in samenwerking met EZ, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit onderzoek zal in het najaar van 2015 plaatsvinden, waarbij Curaçao en Aruba ook worden betrokken. Dit onderzoek zal input opleveren voor nader overleg met bijvoorbeeld financiën (belastingdruk) en SZW (tewerkstellingsvergunningen). Zo mogelijk wordt met dit onderzoek aangesloten bij een reeds lopend initiatief van Curaçao, om een website in het leven te roepen met informatie over de kosten voor bedrijven op de verschillende eilanden in de regio. In dit kader ondersteunt EZ Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij gesprekken over investeringsbevorderende maatregelen, zoals investeringsaftrek/ABB maatregelen.

Belangrijke randvoorwaarden op orde:

10. De basis voor economische ontwikkeling is een gedragen economisch beleid. EZ spant zich in om technische bijstand ter beschikking te stellen ten behoeve van versterking van economische expertise bij de relevante directies.
11. Op het gebied van toerisme zet Bonaire nu in op een gedragen toeristisch beleid die richting geeft aan de inzet. Bonaire zal in 2015 beginnen met het ontwikkelen en implementeren van een Strategisch Toerisme Plan. Verder wordt gewerkt aan specifieke job programs op het gebeid van toerisme, zodat de lokale bevolking een passende opleiding en later functie binnen de horeca kan worden geboden. St. Eustatius geeft aan dat de economische ontwikkeling van het eiland nauw verbonden is met de ontwikkeling van toerisme in het bijzonder. Het aantrekken en het faciliteren van meer (verschillende soorten en hoogwaardige) verblijfsrecreatieve voorzieningen wordt hiervoor noodzakelijk geacht. In dit kader vraagt St. Eustatius ook aandacht voor uitbreiding van dagelijkse (toeristen)vluchten tussen St. Maarten en St. Eustatius. Saba neemt sinds begin dit jaar deel aan een zogenaamde Green Deal duurzaam toerisme. Eerste stap is een Green Sustainable Tourism Review Assesment die men de eerste helft van 2015 wil uitvoeren op Saba. Binnen deze Green Deal zullen een aantal toeristische bestemmingen getoetst worden op hun duurzaamheid als bestemming.
12. Stimuleren van het verbouwen van voedsel op Bonaire en Sint Eustatius zelf in plaats van dure importen verdient sterk de aandacht. Het biedt opleidingskansen, werkgelegenheid, opleidingspakketten bij scholen en daarna inkomsten op. Op Bonaire is hiervoor een

Plattelandsontwikkelingsplan Bonaire opgesteld met projecten in opstartfase. Het Landbouw Economisch Instituut maakt een inventarisatie van het aanbod van voedsel op de eilanden. EZ zal samen met de eilanden de uitkomsten van het Lei-onderzoek implementeren. Het ontwikkelen en stimuleren van de visserijsector draagt bij aan het bevorderen van voedselvoorziening en economische ontwikkeling op de eilanden. Het ministerie van EZ werkt samen met de eilanden aan het versterken van de visserij op de eilanden. De Visserijcommissie is ingesteld als adviesorgaan voor het optimaliseren van economische groei in de visserijsector en een duurzaam afname van de natuurlijke hulpbronnen.

13. Op het gebied van natuur zal in de komende jaren aan de afgesproken strategische doelen uit het natuurbeleidsplan worden gewerkt. De eilanden vragen hierbij om een flexibele aanpak.
14. Het is van belang om bij de uitvoering van de voornoemde maatregelen het arbeidsmarktperspectief telkens mee te nemen. Waar behoefte aan arbeidskrachten wordt voorzien, moet de verbinding met de aanbodkant van de arbeidsmarkt zo vroeg mogelijk worden gelegd. SZW en OCW en de bestuurscolleges zetten middels het ROA actief in op een betere aansluiting van (beroeps) onderwijs en arbeidsmarkt door het ontwikkelen van een arbeidsmarktbeleid. Momenteel is die aansluiting niet altijd optimaal waardoor het lokale arbeidsaanbod aan de kant blijft staan. OCW heeft daar de Raad Onderwijs Arbeidsmarkt CN (ROA CN) voor ingericht. OCW zal bij het opstellen onderwijsagenda 2016-2020 OLB betrekken bij zaken die de aansluiting op de arbeidsmarkt bevorderen.
15. Het monopolistische karakter van de economie van de eilanden drukt een belangrijke stempel op de mogelijkheden voor economische ontwikkeling. Op een aantal terreinen is al sprake van (zelf)regulering, bijvoorbeeld prijsbeleid voor basisproducten en een regulerend kader voor de kosten van energie en water, om de prijzen op de eilanden betaalbaar te houden. Het idee voor een volkssupermarkt van Sint Eustatius kan hierbij worden betrokken. Een punt van zorg zijn de steeds verder stijgende kosten van bereikbaarheid van de eilanden (via lucht of water). Niet alleen zorgen de stijgende vervoerskosten voor hogere prijzen voor producten en een rem op toeristische ontwikkeling, het zorgt ook dat het sociaal isolement van de bewoners van Caribisch Nederland toeneemt. Daarom zal met betrekking tot de bereikbaarheid het Rijk samen met Saba en St. Eustatius onderzoeken of met name de Bovenwindse eilanden beter en goedkoper ontsloten kunnen worden, in het bijzonder voor de doelgroepen die niet in staat zijn de tarieven op te brengen. In dit verband zal ook VWS worden betrokken die hier in het kader van de medische uitzendingen een direct belang in heeft.
16. Sint Eustatius kan toeristisch aantrekkelijker worden door het herstellen en inzetten van het culturele kapitaal op het eiland. Kabinet en openbare lichaam werken samen om materieel en immaterieel erfgoed (met name in Lower Town en het historische centrum van Oranjestad) te beschermen en voor toeristen toegankelijk te maken. Ook zal het historisch belang van Sint Eustatius meer onder de aandacht worden gebracht van (o.a. Amerikaanse) toeristen.
17. Op het gebied van de luchtvaart zet I&M de in 2012 gemaakte afspraken voort. Er zijn goedgekeurde Masterplannen in uitvoering voor de renovatie van de luchthavens op Saba, Statia en Bonaire waarbij centraal staat dat ze voldoen aan de minimale internationale regels voor de veiligheid (ICAO).
18. De zeehavens zijn van belang voor de eilanden. Inmiddels zijn er intentieverklaringen tussen de minister en de eilandbesturen getekend. IenM gaat investeren in de havens van Bonaire en Saba. De intentie van IenM is om voor de haven van Saba 3 miljoen en voor de haven van Bonaire 9 miljoen euro vrij te maken. EZ zal Bonaire actief ondersteunen

door middel van expertise bij het formuleren van business-cases m.b.t. de zeehavens. St. Eustatius geeft aan met het ministerie na te willen denken over de mogelijkheden rondom verplaatsing van de goederenhaven. De structurele financiering wordt meegenomen bij de vertaling van de resultaten van het onderzoek naar de vrije uitkering van Ideeversa (zie hierna).

19. In het Bestuurlijk akkoord van 22 april 2010 is overeengekomen dat het Rijk middelen ter beschikking zal stellen voor onderhoud van de infrastructuur op Bonaire op basis van meerjarige onderhoudsplannen. Voor 2015/2016 heeft IenM de intentie 3 miljoen euro vrij te maken voor wegen als onderdeel van de wijkaanpak. Bonaire en het Kabinet streven naar een structurele oplossing van de infrastructurele en milieu opgaven die er liggen conform de afspraken die in de CN week van 2014 zijn gemaakt (ministerie van IenM). Het Kabinet heeft toegezegd om voor de jaarwisseling 15/16 haar standpunt kenbaar te maken ten aanzien van de afspraken van 22 april 2010.
20. IenM en Kadaster Nederland gaan samen met de eilanden de mogelijkheden om de registraties van vastgoed, geografische informatie en de informatievoorziening verbeteren.
21. Op het gebied van milieu zal IenM doorgaan met een aantal projecten die randvoorwaardelijk zijn voor de economische ontwikkeling, te weten verdere verbetering afvalbeheer, stimulering van milieumaatregelen bij bedrijven door de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving en het beperken van de nadelige gevolgen voor het milieu van gevaarlijke stoffen. Waar initiatieven door het rijk genomen worden, wordt vermeld op basis van welke wetten en beleidsplannen dit gebeurt.

Focus 2 Armoedebestrijding

De armoedeproblematiek in Caribisch Nederland is in vergelijking met Europees Nederland zeer groot. De belangrijkste oorzaken van de armoede zijn de lage inkomens en de hoge prijzen. De armoede uit zich ook op het terrein van gezondheidszorg (gevolgen van te weinig gezonde voeding, diabetes en obesitas zijn veel voorkomende ziekten) en veiligheid (criminaliteit, jeugdproblematiek). Voor de eilandsbesturen ligt hier een belangrijke prioriteit. Het direct aanpakken van de hoogste nood staat bovenaan de agenda. Gevoelsmatig worden de negatieve effecten versterkt door recente wijzigingen in wet- en regelgeving in de zorg, hoewel de uitvoering destijds van een ruime (3 jaar) overgangsperiode was voorzien. In een in 2012 in opdracht van SZW uitgevoerde armoedeanalyse geven respondenten aan dat mensen die het wettelijk minimumloon verdienen niet goed rond kunnen komen. Een recent budgetonderzoek van Nibud in opdracht van het openbaar lichaam Bonaire bevestigt dat beeld.

Armoedebestrijding zonder gelijktijdig te werken aan economische ontwikkeling verlicht wel de problemen van vandaag, maar biedt geen oplossing voor de langere termijn. Armoedebestrijding moet een structurele oplossing bieden en dat vergt in elk geval economische ontwikkeling (zie de maatregelen hiervoor). Tegelijkertijd wordt breed gedeeld dat de armoedeproblematiek op de eilanden groot is en dat tweedeling in de Caribische samenleving een realiteit is. Door alle betrokkenen wordt onderkend dat dit vraagstuk door eilandelijke overheid en rijksoverheid samen met urgentie moet worden aangepakt.

Het kabinet legt daarom de nadruk op meerdere sporen:

- Het eerste spoor is het drukken/terugdringen van de kosten van basisvoorzieningen (met het oog op de koopkracht van de burgers, waarmee tevens een directe bijdrage wordt geleverd aan armoedebestrijding). Zie onder meer de maatregelen die hiervoor onder economische ontwikkeling zijn beschreven (o.a. over nutsvoorzieningen).

- Het tweede spoor betreft de uitwerking van de door de eilanden opgestelde ontwikkelplannen. De ontwikkelplannen omvatten de volle breedte van de relevante thematiek en raken daarmee het beleidsveld van vrijwel alle departementen. De gemeenschappelijke hoofddoelstellingen komen terug in dit Meerjarenprogramma.
- Het derde spoor omvat het verbeteren van de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt, om de kansen voor lokale arbeidskrachten te vergroten.
- Het vierde spoor heeft betrekking op mogelijke verbeteringen in het sociale stelsel. Hiertoe is inmiddels een ambtelijke bespreeknotitie voorbereid die tijdens de CN-week 2015 nader zal worden besproken.

Het kabinet en de openbare lichamen stellen de volgende maatregelen voor:

1. De ontwikkelplannen van de eilanden kennen nadrukkelijk een sociaal component met aan armoede gerelateerde voorstellen en maatregelen. De uitvoering van de integrale wijkaanpak Bonaire wordt stevig voortgezet, voor Sint Eustatius is de startnotitie armoedebeleid relevant. Een deel van de plannen wordt vanuit de projectgelden integrale aanpak uitgevoerd, waarbij de noodzaak van een meer structurele aanpak gevoeld wordt. De eilanden noemen vanuit hun taken onder meer huurschuldsanering, zorgwoningen en dagopvang ouderen, opvang tienermoeders, schoolbeheerders, uitbreiding kinderopvang en naschoolse opvang, uitbreiding cursusaanbod volwasseneneducatie, sportvoorzieningen / speelplaatsen, voorziening verslavingszorg, begeleid wonen 18-27 jaar, opknappen bestaande en uitbreiden sociale woningvoorraad, aanleg openbaar zwembad (Saba), voedselondersteuning (St. Eustatius) en ondersteuning beleidsontwikkeling/training ambtelijk apparaat (Saba/Statia).
2. Voor het sociale domein is er de komende periode financiële ruimte voor een rijksbijdrage door het vrijvallen van de aan Nederland toekomende middelen uit de boedelscheiding van de voormalige Sociale Verzekeringsbank Nederlandse Antillen. Omdat dit geld in het verleden op de eilanden is opgebracht, gevoegd bij de urgentie van de problematiek in Caribisch Nederland, komen deze middelen – onder voorbehoud van akkoord van Parlement - geheel aan de eilanden ten goede. Naar het zich laat aanzien is de opbrengst voldoende om een betekenisvol deel van de door de eilanden wenselijk geachte investeringen in het sociaal domein te honoreren, naast aanwending ten behoeve van (verbetering) uitvoering van rijkstaken in Caribisch Nederland. Het betreft totaal circa $ 13 miljoen, in te zetten ten behoeve van eilandelijke maatregelen en rijkstaken beide. Het eenmalig karakter van de beschikbare middelen impliceert wel dat eventuele structurele kosten (onderhoud e.d.) een aandachtspunt zijn bij de nadere uitwerking.
3. Investeringen, vooral die in infrastructuur, dienen samen te gaan met het creëren van extra/nieuwe werkgelegenheid. Opleiding en de vraag naar arbeidskrachten dient in de vorm van een investment on social return te worden uitgewerkt. De uitdaging is te zorgen dat de werkgelegenheid (zowel de nieuw ontstane banen als vacatures die ontstaan door 'trek' op de arbeidsmarkt) zoveel mogelijk ten goede komt aan lokale arbeidskrachten (opleidingen, stages en arbeidstoeleiding). Het openbaar lichaam heeft een wettelijke taak tot arbeidsbemiddeling. De uitvoering daarvan werkt op Bonaire redelijk, op Sint Eustatius matig, terwijl op Saba, gegeven de kleinschaligheid, een organisatorische verankering van deze functie ontbreekt. Het verbeteren van de infrastructuur voor arbeidstoeleiding en -bemiddeling is een randvoorwaarde voor adequate matching van vraag en (lokaal) aanbod van arbeid bij het uitvoeren van de ontwikkelplannen.
4. De Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) is belast met de synchronisatie van onderwijs en arbeidsmarkt in Caribisch Nederland. ROA Caribisch Nederland beoordeelt de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen en moet zorgen voor voldoende leerbedrijven.

De ROA zet zich actief in om onderwijs en bedrijfsleven te laten samenwerken. Dit gebeurt bijvoorbeeld via de matchmaking-bijeenkomsten op de drie eilanden. De ROA heeft ook onderzoek laten uitvoeren naar de arbeidsmarkt in Caribisch Nederland, waaruit diverse acties voortvloeien voor alle betrokken partijen.

5. Het kabinet werkt aan wetgeving tot het invoeren van een kinderbijslagvoorziening. Gestreefd wordt naar een ingangsdatum per 1 januari 2016, zoals ook werd verzocht in een motie bij de parlementaire behandeling van de SZW-begroting 2015.
6. In oktober 2014 is een gezamenlijke verkenning gestart met de openbaar lichamen, op ambtelijk niveau, naar knel- en verbeterpunten in het sociale zekerheidsstelsel Caribisch Nederland. Deze verkenning loopt parallel aan de evaluatie, dus grofweg tot najaar 2015. Met het bestaande stelsel als vertrekpunt vindt een analyse van knel- en verbeterpunten plaats. De nadruk ligt hierbij op het beschermingsniveau van het stelsel in termen van dekkendheid (reikwijdte), tevens rekening houdend met kosten en activerende werking. Beoogde uitkomst van de verkenning is een gezamenlijk gedragen beeld van knelpunten en perspectiefvolle oplossingsrichtingen voor de ontwikkeling van het stelsel de komende jaren (Bonaire heeft aangetekend te streven naar een sluitend sociale zekerheidsstelsel per 2017, maar prioritering en fasering is onvermijdelijk).
7. Uit de inbreng van de eilanden in het debat over het sociale zekerheidsstelsel blijkt wel dat er vanuit de vraagstelling 'waar zitten gaten of problemen in het stelsel?' behoefte is aan een bredere insteek: te denken valt aan bijvoorbeeld het vreemdelingenbeleid, kredietverlening, huursubsidie en WMO-voorzieningen voor ouderen. Rijk en openbare lichamen zijn in gesprek over het organiseren van een werkconferentie (o.l.v. BZK) met betrekking tot deze brede thematiek.
8. De niveaus van het wettelijk minimumloon en de uitkeringen bewegen jaarlijks mee met de ontwikkeling van het consumentenprijsindexcijfer. Daarnaast werkt het CBS aan statistische informatie over de (sociaal)economische situatie van de eilanden, op basis waarvan een meer fundamentele analyse van de niveaus kan plaatsvinden. De drie eilanden hebben meerdere malen aangegeven de huidige niveaus onaanvaardbaar te vinden en stellen voor om op zo kort mogelijke termijn, vooruitlopend op de uitkomsten van de analyse, de uitkeringen voor alleenstaanden met alleen AOV en de onderstand alvast te verhogen met $ 200 per maand. Saba geeft daarbij ook aan dat zij, op verzoek van SZW, met de lokale werkgevers om tafel hebben gezeten en een akkoord hebben bereikt over de hoogte van het minimumloon op Saba. De staatssecretaris van SZW houdt vast aan besluitvorming na analyse van de cijfers van het CBS (met name de inkomensstatistiek, waarvan onlangs de eerste resultaten beschikbaar zijn gekomen). Naar aanleiding van de voorlopige cijfers van de inkomensstatistiek CBS, zal de staatssecretaris van SZW zich in het kader van de begroting 2016 beraden over een besluit om het wettelijk minimumloon en de uitkeringen per 1 januari 2016, naast de inflatiecorrectie, te verhogen met 6,5% voor Saba en 4% voor Sint Eustatius. Voor Bonaire leidt de inkomensstatistiek op dit moment niet tot een verhoging. Over de per 1 januari 2017 te zetten stap wordt in 2016 beslist. Gehoord de inbreng van de bestuurscolleges beslist de staatssecretaris over een aanvullende uitkeringsverhoging per 1 januari 2016. De staatssecretaris beraadt zich op een aanvullend pakket ter grootte van circa € 300.000.
9. Het bestuurscollege van Bonaire gaat met sociale partners van het eiland in gesprek over de hoogte van het wettelijk minimumloon. De staatssecretaris van SZW wil desgewenst behulpzaam zijn bij dit gesprek.
10. De staatssecretaris van SZW zegt toe het vaststellen van een ijkpunt voor de bestaanszekerheid verder te doordenken.

11. De staatssecretaris van SZW zal intern bezien hoe ondersteuning vanuit SZW georganiseerd kan worden op vraagstukken vanuit de openbare lichamen die te maken hebben met het invulling geven aan eilandelijk armoedebeleid.
12. Het CBS herhaalt in 2015 het vergelijkend onderzoek uit 2010 naar de relatieve prijsniveaus van consumptieve producten op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit onderzoek vormt de basis voor het herzien van de aan het relatieve prijsniveau afgeleide tegemoetkoming op grond van artikel 7b van de Wet algemene ouderdomsverzekering (AOV) BES. Annex hieraan is een onderzoek naar relatieve huurprijzen voorzien. Afhankelijk van de betrouwbaarheid en de vergelijkbaarheid van dit onderzoek kan de staatssecretaris van SZW beslissen dit onderdeel wel of niet bij het bepalen van de bovengenoemde tegemoetkoming AOV te betrekken.
13. SZW zal de inkomensgrens voor de bijzondere onderstand optrekken van 110% van het hoogste onderstandniveau naar het WML-niveau.
14. Een deel van de bevolking maakt geen gebruik van regelingen (zoals bijzondere onderstand) waar zij wel recht op hebben. Vanaf medio 2014 is extra energie gestopt in communicatie, wat in een toename van het aantal toekenningen algemene en bijzondere onderstand heeft geresulteerd. SZW is voor elk eiland afzonderlijk met de betrokken partijen in gesprek over op welke manier gezamenlijk een waar nodig nog meer actieve benadering richting burgers kan worden vormgegeven. Binnen de grenzen van de beschikbare capaciteit zal in voorkomende gevallen de uitvoering zelf de burger opzoeken in plaats van andersom.
15. De samenwerking in de uitvoering van Rijk en eilandorganisatie wordt waar mogelijk verder gesynchroniseerd. SZW is voor elk eiland afzonderlijk met de betrokken partijen het gesprek aan op welke manier dit kan worden vormgegeven. Een voorbeeld is samenwerking en synchronisatie op het punt van aanvraagprocedures (als voorbeeld bijzondere onderstand). Relevante informatie en 'best practices' worden onderling gedeeld.
16. Het tarief van de ABB is voor de bovenwinden de eerste vijf jaar na de transitie vastgesteld op 6% en zou zonder wetswijziging automatisch naar 8% gaan in 2016. De uitkomsten van de evaluatie kunnen mogelijk op ander tarief wijzen. Omdat de uitkomsten van de evaluatie te laat komen voor ingang van nieuwe tarief in 2016, zal bij augustusbesluitvorming worden bezien hoe hiermee wordt omgegaan. Denkbaar is dat het lagere tarief van 6% nog met een jaar wordt verlengd, zodat de uitkomsten van de evaluatie kunnen worden meegewogen.
17. BZK en de eilanden zetten zich samen in voor een betaalbare en duurzame woningmarkt. Daarbij zijn onder andere hypotheekgarantie, verhuurdersubsidie en subsidiëring van de onrendabele top van nieuwe sociale woningen van essentieel belang. BZK heeft eerder invoering van een hypotheekgarantie toegezegd. Helaas is in dit traject vertraging ontstaan maar de toezegging blijft onverminderd van kracht. Er wordt nu gestreefd naar invoering in de eerste helft van 2016. Het belang van verhuurdersubsidie en subsidiëring van de onrendabele top van sociale nieuwbouwwoningen is ook opgenomen in het onderzoeksrapport van IdeeVersa. BZK onderschrijft het belang van deze middelen teneinde de eilandelijke taken op het gebied van volkshuisvesting te kunnen uitvoeren. Over de verhoging van de vrije uitkering moet een politiek besluit (kabinetsstandpunt) worden genomen.

    Voor het realiseren van een betaalbare en duurzame woningmarkt is ook een goed systeem van wet- en regelgeving nodig, met daarin een systeem van toewijzing van woningruimte, bepaling huurtarieven en toekenning verhuursubsidie. Op verzoek van Bonaire werken BZK en OLB al enige tijd samen aan een nieuwe wet en bijbehorende

eilandelijke verordeningen. Ook voor Saba en Sint Eustatius heeft BZK aangeboden technische ondersteuning te bieden bij het opstellen van de eilandelijke verordeningen. Het streven is de wettekst in oktober bij de eilanden in consultatie te brengen.

18. Voor Bonaire geldt dat voor wat betreft de hoogte van de verhuursubsidie in aanvulling op de berekeningen van IdeeVersa het OLB eigen berekeningen (opgesteld i.s.m. Nibud) aanlevert bij BZK welke BZK bij de besluitvorming zal betrekken. Na verdere uitwerking van de nieuwbouwplannen beziet BZK of ophoging van de eerder toegezegde incidentele bijdrage van € 500.000 mogelijk is. Voor het wetgevingstraject zal BZK nauw samenwerken met het OL Bonaire en voor wat betreft communicatie stelt het OL de komende periode een plan op.. BZK zoekt naar bruikbare voorbeelden ter ondersteuning.
19. Saba vraagt specifiek aandacht voor de sociale woningbouw. Het bouwen van woningen op Saba is zeer kostbaar. Enerzijds omdat er nauwelijks een vlak stuk grond op het eiland is en anderzijds door de noodzaak om orkaanbestendig te bouwen. De hoge bouwkosten werken door naar de huurprijs, die voor mensen met een laag inkomen moeilijk is te betalen. Dit heeft ook gevolgen voor de stichting sociale woningbouw die op dit moment technisch gezien failliet is. Het intensieve overleg tussen BZK en Saba hierover zal in 2015 worden voortgezet. Onder voorwaarde dat er een overeenkomst wordt gesloten tussen OL en Woonlinie over nieuwbouw en beheer en onderhoud van de bestaande sociale huurwoningen stelt BZK 600.000 euro ter beschikking voor nieuwbouw.

Focus 3 Kinderrechten

In 2010 is Unicef gestart met een onderzoek naar de situatie van kinderen in Caribisch Nederland (CN). Uit de rapporten komt naar voren dat er op Bonaire, Saba en Sint Eustatius nog de nodige verbetering vereist is om kinderen in beschermde omgeving te kunnen laten opgroeien, voldoende voorzieningen aanwezig te laten zijn zodat kinderen zich kunnen ontplooien en kunnen participeren in gezin, wijk, school en samenleving. Er zijn sinds 10-10-10 al de nodige verbeteringen bewerkstelligd op de terreinen van gezondheidszorg, onderwijs en veiligheid. Dit zijn verbeteringen die ontegenzeggelijk een positieve invloed hebben op het welzijn en de gezondheid van kinderen.

In de CN-week van juni 2014 is de Taskforce Kinderrechten en huiselijk geweld CN (Taskforce CN) ingesteld die zorg draagt voor het opstellen van actieplannen per eiland en de opzet van een aanpak huiselijk geweld. De OL's hebben met ondersteuning van Unicef – in de persoon van Nils Kastbergen – rondetafelgesprekken gevoerd met verschillende stakeholders uit de samenleving over het actieplan kinderrechten. De input uit deze gesprekken is gebruikt voor de actieplannen en biedt aanknopingspunten voor het betrekken van de stakeholders/samenleving in de vervolgfase van de uitvoering van de actieplannen.

Om een impuls te geven aan het verbeteren van de kinderrechten in CN is per amendement van de Kamer op de begroting van BZK een bedrag van 3 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de jaren 2015 – 2017. Voor de aanpak van huiselijk geweld zijn door de ministeries van VWS en VenJ structureel middelen begroot voor de opzet een uitvoering van de aanpak van huiselijk geweld. De aanpak moet uiteindelijk leiden tot de ratificatie van het verdrag van Istanbul in CN.

De Taskforce CN heeft de volgende speerpunten vastgesteld;

1. Het gezin centraal stellen;
2. De rol van ouders in de opvoeding;
3. Het tegengaan van geweld tegen kinderen;
4. Safety net/het creëren van zinvolle vrijetijdsbesteding;

5. Randvoorwaarden voor het borgen van kinderrechten;
6. Huisvesting van gezinnen.

Een analyse per eiland van de situatie ten aanzien van deze speerpunten is in de actieplannen van de eilanden te lezen. BZK heeft toegezegd uiterlijk in september 2015 het plan van aanpak kinderrechten goed te keuren. Het plan van aanpak van de eilanden is de basis voor verdere besluitvorming.
Er zal naast besluitvorming over de voorgestelde maatregelen gesproken moeten worden over de uitvoering van de maatregelen en de wijze van het beschikbaar stellen van de middelen. Tevens zal dan nog gekeken moeten worden naar volgtijdelijkheid en planning per eiland.

In november 2012 heeft het Koninkrijk der Nederlanden het verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ondertekend. Het streven is er op gericht om het Verdrag ook van toepassing te laten worden op Caribisch Nederland. Om te onderzoeken wat de gevolgen zijn van de implementatie van het verdrag voor de aanpak van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (de BES-eilanden/Caribisch Nederland), heeft Regioplan een verkennend onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek is verricht in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De indruk bestaat dat huiselijk geweld op de eilanden, in vergelijking tot Nederland, vaker zwaardere vormen van fysiek geweld betreft. De prevalentie van huiselijk geweld is hardnekkig en nauw verbonden met de armoede- en huisvestingsproblematiek op de eilanden. Het hangt ook samen met het ontbreken van gezinsvorming, de ruwe omgangsvormen en de (opvoedings)cultuur. De huidige aanpak van huiselijk geweld is gefragmenteerd en te weinig intensief. De aanpak van huiselijk geweld mag daarom niet los staan van de brede aanpak van sociale problematiek. De onderzoekers hebben in samenspraak met de ketenpartners op de BES bouwstenen voor een basisaanpak beschreven. Er is dan ook breed draagvlak voor deze acties.

De Taskforce Kinderrechten en huiselijk geweld CN draagt zorg voor het opstellen van actieplannen per eiland en de opzet van een aanpak huiselijk geweld. De drie eilanden hebben allen op een andere manier binnen het Actieplan Kinderrechten aandacht besteed aan het thema huiselijk geweld.
Over de actieplannen kinderrechten van de eilanden komen het kabinet en de openbare lichamen (alvast) tot de volgende maatregelen:

1. Het verbeteren van huisvesting van gezinnen. Kleine en slechte huisvesting heeft een sterk negatieve impact op het opgroeien en opvoeden van kinderen. De minister van W&R heeft een financiële bijdrage beschikbaar gesteld om te komen tot woningverbetering van gezinnen. De komende tijd zal bezien moeten worden of deze financiële bijdrage volstaat en indien dat niet het geval is, hoe middelen gevonden kunnen worden om de huisvestingssituatie van kinderen verder te verbeteren.
2. Er wordt een overheveling van de inning van kinderalimentatie van de voogdijraad naar de belastingdienst voorgestaan. Doordat alimentatie (beter) geïnd wordt, kan de ontvangende ouder dit benutten ten goede van het kind.
3. Naar aanleiding van het regioplanrapport hebben de ministeries van VWS, V&J en BZK in gezamenlijkheid met de OL's een implementatieplan opgesteld voor de aanpak van huiselijk geweld. In 2015 is gestart met de uitvoering van dit plan.
4. De openbare lichamen zullen worden ondersteund in het tot stand brengen van structurele samenwerking tussen de instanties van Rijk en de OL op de eilanden die voorzieningen

bieden gericht op de ontwikkeling van en zorg voor kinderen (en hun ouders). In dat verband wordt ook gekeken naar de mogelijkheden die het concept 'brede school' biedt.

5. Overeenkomstig bestaande afspraak levert het Rijk een financiële bijdrage van circa 1 miljoen euro aan het maken van verbeterslagen op het gebied van kinderopvang en nog 1 miljoen euro voor de bouw van een kinderopvangdeel aan de nieuw te bouwen brede school op Bonaire.
6. Vanuit OCW is een financiële bijdrage beschikbaar gesteld voor deelname van de eilanden aan de We CAN Young Campagne (onderdeel van de WE CAN End All Violence Against Women). In 2014 is de campagne van start gegaan en zal jaarlijks herhaald worden.
7. Het ministerie van VenJ zal in 2015 een agenda justitieel jeugdbeleid opstellen voor de jaren 2016 e.v. Justitieel jeugdbeleid omvat zowel het civielrechtelijke als strafrechtelijke domein. Ter uitvoering van het Haags Kinderbeschermingsverdrag (HKBV), Internationale Kinderontvoering en Internationale Pleegzorg is een implementatieplan opgesteld. De aanpak wordt door de Centrale Autoriteit in samenspraak met de ketenpartners ingevoerd. Ook de Voogdijraad BES is hiervan in kennis gesteld. In augustus 2014 is met de Voogdijraad (onder meer) gesproken over de procedure van (interlandelijke) adoptie.
8. Er is door het ministerie van VenJ een procesmanager aangesteld teneinde het veiligheidshuismodel - waarbij het concept van regie, overleg en integraal werken centraal staat - op Bonaire te implementeren. De procesmanager is in 2015 van start gegaan.
9. Een aantal instellingen van het Rijk, zoals het expertisecentrum onderwijszorg, de Centra voor Jeugd en Gezin en de voogdijraad kunnen beter en efficiënter samenwerken. De meest betrokken departementen (VWS, OCW en SZW) bezien kritisch de mogelijkheden hiertoe.

Focus 4 Ondersteuning Bestuurlijke ontwikkeling
Het kabinet en de openbare lichamen hebben eigen verantwoordelijkheden. De eilandelijke overheden zijn voor financiële middelen sterk afhankelijk van rijksmiddelen. Net als Nederlandse gemeenten, mogen openbare lichamen slechts een beperkt aantal in de wet opgesomde belastingen heffen, waarvan de grondbelasting en de toeristenbelasting de belangrijkste opbrengsten genereren. Voor het overige zijn de openbare lichamen afhankelijk van rijksmiddelen door middel van de vrije uitkering uit het BES-fonds dan wel bijzondere doeluitkeringen vanuit departementen. De openbare lichamen mogen niet lenen en alleen vakdepartementen mogen (renteloze) leningen verstrekken. Het behoeft verder geen betoog dat in dit tijdsgewricht de financiële middelen beperkt zijn. Dit is van invloed op de mogelijkheden om investeringen te doen door de Openbare Lichamen in hun (bestuurlijk) apparaat.

De uitvoeringscapaciteit en de mate waarin de Openbare Lichamen de taken en verantwoordelijkheden naar behoren uitvoert behoeft aandacht. Uit gesprekken met ambtenaren en bestuurders van de Openbare Lichamen blijkt dat behoefte bestaat om vooruitlopend op de uitkomsten van de evaluatie van het staatkundig structuur aan de slag te gaan met het versterking van het eilandelijk bestuur. Dit ziet op zowel het ambtenarenapparaat als de kwaliteit van het samenspel tussen het apparaat en de bestuurders waar nog volop ruimte is voor verbeteringen. De eilandsbesturen zijn niet afdoende geëquipeerd om alle kansen en bedreigingen waarmee men geconfronteerd wordt het hoofd te bieden. De kleine schaal van de eilanden maakt het vrijwel onmogelijk om alle benodigde bestuurlijke en ambtelijke capaciteit uit de eigen geledingen te rekruteren. De ontwikkeling van het ambtelijk apparaat en het bestuur is alleen mogelijk als van

binnenuit een beweging daartoe wordt ingezet en bestaande initiatieven worden versterkt het zij met extra middelen of mankracht. De rijksoverheid zal de Openbare Lichamen terzijde staan hierin.

Het kabinet erkent voorts dat de versterking van het eindelijk bestuur, niet beperkt blijft tot de eilanden, maar dat ook departementen hieraan een belangrijke bijdrage kunnen leveren. De departementen doen met nieuwe of aangepaste wet- en regelgeving direct of indirect een behoorlijk beroep op de beperkte capaciteit van de Openbare Lichamen. Dit vergt onder meer een kritische analyse of hetgeen wordt beoogd met wet- en regelgeving in voorkomende gevallen niet op een andere manier vorm kan krijgen. Het zonder meer kopiëren van wet- en regelgeving naar Caribisch Nederland bemoeilijkt en overvraagt veelal de uitvoering, zo blijkt in de praktijk. De vraag dient gesteld te worden of dit in alle gevallen ook echt noodzakelijk is. De wijze waarop de rijksoverheid is georganiseerd is daarnaast van invloed op het aantal departementen en ambtenaren waarmee de Openbare Lichamen te maken krijgen op één dossier.

De rijksoverheid is bovendien qua schaal, verantwoordelijkheid en diversiteit aan thema's voor de eilandelijke bestuurders en ambtenaren een complexe entiteit om mee samen te werken. Waar bij de rijksoverheid op ieder dossier minimaal één ambtenaar betrokken is, is op de eilanden een bestuurder of ambtenaar verantwoordelijk voor een veelheid aan dossiers. De rijksoverheid zal stil staan bij de vraag of voorgenomen wet- en regelgeving daadwerkelijk passend en effectief is in de eilandelijke context. Niet ondenkbaar is dat in voorkomende gevallen alternatieven voorhanden zijn die minder belastend zijn voor de Openbare Lichamen. De rijksoverheid zal zich op dit punt nog intensiever voor inzetten.

Gegeven bovenstaande constateringen neemt het kabinet de volgende maatregelen om de positie van het eilandelijk bestuur en apparaat te versterken:

1. Het onderzoeksbureau Ideeversa heeft conform afspraak met de openbare lichamen onderzoek gedaan naar de vrije uitkering. Dit onderzoek was nodig om de eilandelijke uitgaven beter af te stemmen op de departementale geldstromen en inspanningen. Ook was een actualisatie nodig van het referentiekader onderzoek aan de actuele situatie. De regelgeving en ambities zijn sinds 2011 (de basis van de huidige vrije uitkering) gewijzigd. Ook zijn – dikwijls met rijksmiddelen – eilandelijke achterstanden aangepakt, maar is beperkt rekening gehouden met de (hogere) structurele (onderhouds)lasten hiervan. Tenslotte zijn de eilandelijke achterstanden in dit onderzoek meegenomen, waarbij varianten in termen van voorzieningenniveau worden uitgewerkt.
   De uitkomsten van het onderzoek zijn inmiddels beschikbaar en zijn 24 maart 2015 naar de Tweede Kamer gestuurd. Het rapport zal worden betrokken bij de uitkomsten van de evaluatie naar de uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland (commissie Spies). Nader overleg zal in de tweede helft van 2015 plaats vinden, met oog op definitieve besluitvorming over de hoogte van de vrije uitkering en in relatie tot andere geldstromen. In afwachting hiervan zal de vrije uitkering over 2015 worden geïndexeerd op basis van de afgesproken systematiek.
2. Het ministerie van BZK trekt per jaar 1,5 mln euro uit voor de versterking van het eilandelijk bestuur. De besteding van deze middelen krijgt zijn beslag in het programma 'Goed bestuur'. Het ministerie van BZK betrekt bij het onderdeel Caribisch Nederland de Openbare Lichamen en de Rijksvertegenwoordiger. In het programma 'Goed bestuur' worden de verschillende activiteiten ter versterking van de eilandelijke overheden, vaak in de vorm van projecten, gebundeld. Hiermee wordt ook nagestreefd het integraal werken door de rijksoverheid in Caribisch Nederland te faciliteren en stimuleren. De

invulling van dit programma wordt gevormd door de behoefte van de Openbare Lichamen alsmede de kwetsbare organisatorische aspecten die het functioneren negatief beïnvloeden.

3. In het rapport Van Gastel/Thunnissen/Johnson zijn een aantal concrete suggesties gedaan voor het versterken van de eilandsoverheden. De volgende maatregelen volgen daaruit en zullen in het programma 'Goed bestuur' worden opgenomen:
    a. De bestuurscolleges worden uitgenodigd om aan te geven op welke onderdelen technische bijstand, scholingsprogramma's en stages in Europees Nederland nodig zijn. BZK verleent actief ondersteuning hierbij. Met name Saba en St. Eustatius hebben concrete behoeften besproken met BZK, denk aan de eilandsecretarissen, opleidingsbehoeften en een betere opzet van vergunningsprocessen (St. Eustatius). Nadrukkelijk zal aandacht worden geschonken aan talentvolle jongeren.
    b. De ondersteuning van de gezaghebbers wordt structureel versterkt. Per gezaghebber zal één bestuursadviseur worden aangezocht. BZK draagt zorg voor de financiering hiervan gedurende de eerste drie jaren. Daarna dient deze functie in de (eilandelijke) formatie van het kabinet van de gezaghebber te worden opgenomen en bekostigd.
    c. Rijkstrainees hebben de mogelijkheid op de eilanden te worden ingezet, bij zowel het Rijk als het eilandsbestuur. Daar wordt ook al van gebruik gemaakt op Saba en Sint-Eustatius. Bezien zal worden hoe dit verder kan worden uitgebreid. Inzet van deze groep dient er dan vooral gericht te zijn op de uitvoering van bestaande plannen.
    d. Met de Rijksvertegenwoordiger zijn reeds verkennende bijeenkomsten in Nederland georganiseerd voor Caribische Nederlanders waar de vraag centraal zal staan welke prikkels een terugkeer naar de eilanden positief zou beïnvloeden. Mogelijk levert dit een groep mensen met een interessant profiel op voor de Openbare Lichamen en/of onderdelen van de Rijksdienst Caribisch Nederland. Insteek is ook verkennen in hoeverre een traineeschap voor "eilandskinderen" kan worden ingesteld zodat jongeren die gaan studeren in Nederland de band met het eiland kunnen behouden en de kans op terugkeer toeneemt. Hier kan RCN in samenspraak met de partners op de eilanden het goede voorbeeld geven;
4. Het is belangrijk om de uitvoering van de ontwikkelplannen organisatorisch goed te verankeren. De eilanden kunnen dit, zeker op het infrastructurele deel, niet alleen. De Rijksvertegenwoordiger is als verbindingschakel tussen Rijk, eilandelijk bestuur en de ambtelijke organisaties ter plaatse direct aanspreekbaar en dichtbij.
5. Het kabinet en het bestuurscollege van Bonaire zullen nadere afspraken maken om te komen tot een nieuw bestuursgebouw. Het bestuurscollege van Bonaire zet hierbij in op een renteloze lening. Het verzoek hiertoe wordt door de minister van BZK behandeld in het voorjaar 2016, mits voldaan is aan de wettelijke procedures, in het bijzonder dat de aanvraag van de eilandsraad, met positief advies van het Cft, uiterlijk 15 januari 2016 beschikbaar is. Hiertoe zal Bonaire in de tweede helft van 2015 de (oude) business case actualiseren, in nauwe samenspraak met KR, RVB en RCN. De eventuele besparing bij het openbaar lichaam, wordt door het eiland ingezet voor het bestrijden van de sociaaleconomische problematiek.
6. Het Rijk en eilandsbesturen spreken af dat de administratieve lasten voor de eilandoverheden zoveel mogelijk beperkt worden. Mochten de eilandoverheden ergens onredelijke administratieve last van het Rijk ervaren dan verplicht het betrokken

departement zich om met een voorstel te komen hoe de last verminderd zou kunnen worden, dan wel een uitleg te geven waarom de last onvermijdelijk is.

7. In lijn met de kabinetsreactie op het rapport deregulering, is een opschoning en digitalisering gerealiseerd van alle eilandverordeningen.

Getekend in tweevoud op 11 juni 2015, te Den Haag,

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Dr. R.H.A. Plasterk

Namens Saba,

De gedeputeerde C. Johnson

De gedeputeerde B. Zagers,